

Ur *Internationalen* 18-1978

Ernest Mandel

Ju mera mat det finns desto fler går hungriga

En ny våg av världssvält är på väg de närmaste åren. Orsaken är inte att det saknas möjligheter att föda hela mänskligheten — det är det kapitalistiska systemets vansinne som skapar hunger samtidigt som jordbruket moderniseras och överskott av mat lagras eller förstörs jorden över.

Ernest Mandel, belgisk ekonom och ledande representant för Fjärde Internationalen, reder ut de grymma sammanhangen i följande artikel. Den var ursprungligen publicerad i den spanska veckotidningen "Cuadernos Para el Diálogo".

Svälten 1974 är redan bortglömd. Förra årets skörd på norra halvklotet — utom i Sovjetunionen — var utmärkt. Mellan 1972-73 och 1976-77 har världsproduktionen av alla sorters sädeslag ökat från 1 270 till 1 477 miljoner ton; med andra ord har den ökat med mer än 16 procent. Veteproduktionen ökade med 23 procent, från 337 till 416 miljoner ton.

Man skulle kunna tro att det åtminstone finns en viss anledning att glädjas åt denna enstaka ljusa punkt i världsekonomin som nu befinner sig i en svår situation. Men då tar man inte med marknadsekonomin sjuka logik i beräkningen. För marknadsekonomin är "överproduktion" till och med av livsmedel i en värld där hälften av människorna inte har tillräckligt att äta — dåliga nyheter, inte goda nyheter. Det är en katastrof för både stora och små matproducenter. Det leder till prisfall. Vetepriset på världsmarknaden har faktiskt sjunkit till mindre än hälften av rekordpriset 1974-75.

Framkallar svält

Så det "logiska" inträffar: produktionen hålls igen för att "skydda" priserna. Den 12 augusti 1977 meddelade verkställande chefen för USA:s jordbruksdepartement på en presskonferens att Carteradministrationen hade beslutat att kräva av amerikanska veteproducenter att de skulle lämna 20 procent av jorden obrukad om de ville dra fördel av administrationens åtgärder för att hålla priserna uppe. Det skulle genomföras en 10-procentig minskning av jord som uppläts till foder och gröda för boskap.

På samma sätt som liknande beslut i slutet av 60- och början av 70-talet ledde till svält i tredje världen 1972-74, kommer dagens åtgärder att orsaka ny svält i slutet av detta årtionde. Det är en vansinneskarusell. Och våra stora ekonomiska och politiska experter håller envist fast vid att det är bättre att döma miljoner bönder till osäkra, oregelbundna och otillräckliga inkomster, att döma miljoner av tredje världens invånare till att ständigt leva i hungerns slagskugga än att offra principen om den heliga "marknadsekonomin".

"Utopiskt"?

Världspriset på spannmål bestäms av upp- och nedgången i tillgång och efterfrågan på överskottet på jordbruksvaror som produceras i de stora exportländerna (Förenta Staterna, Kanada, Argentina, Australien och i mindre utsträckning Frankrike). Dessa världspriser bestämmer i sin tur de periodiska ökningarna och minskningarna av mängden odlad jord och skördens storlek. Tydligt måste man vara en vriden och totalt "utopisk" upprorsmakare för att tycka att det skulle vara bättre för alla om bönderna garanterades en inkomst genomsnittlig för landets (eller för landets industriarbetare) på villkor att de ökar sin produktion för att kunna hålla

stabila, låga matpriser och garantera ett överskott som gratis fördelas till de fattiga i tredje världen och i imperialistländerna. Det underligaste av allt är att denna ”sammanslagning” och ”utopiska” lösning i längden skulle vara mindre dyrbar från en ”rent” ekonomisk utgångspunkt. Men kan vi som mänskliga varelser någonsin se saker från en ”rent” ekonomisk synvinkel när möjligheten att äta — dvs att *Överleva* — är hotad för miljarder och åter miljarder människor?

Det är helt enkelt inte sant att hungern beror på någon sorts oundviklig lag som den formulerats av Malthus - att befolkningen växer snabbare än produktionen av föda. Under loppet av femton år sedan 1962 har produktionen av spannmål ökat mer än 50 procent, mycket snabbare än befolkningen ökat på vår planet. Den årliga befolkningsökningen har varit i genomsnitt 1,9 procent. Den årliga ökningen i spannmålsproduktionen å andra sidan . . .

Tre orsaker

Faktumet att hunger fortsätter att finnas till och kasta sin slagskugga över hela nationer kan förklaras huvudsakligen med tre orsaker:

- stora årliga upp- och nedgångar i produktionen, orsakade av häftiga förändringar i världsmarknadspriserna — det vill säga i de profiter som kan göras;
- den ökade sädesbristen på södra halvklotet, som huvudsakligen beror på kapitalismens ökade inflytande på landsbygden och kommersialiseringen av det primitiva jordbruket;
- problemen med köpkraft och profiter som innebär att undernäring, matbrist och regelrätt hunger kan öka till och med när det råder överproduktion.

Med andra, ord: om hungern fortsätter att öka är det inte därför att det föds för mycket barn. Det är på grund av kapitalismen med dess kedja av orationella och omänskliga följder.

”Kapitalismen har ingenting att göra med detta” kommer en del människor att säga utifrån den enkla tesen att spannmålsbristen i tredje världens länder huvudsakligen beror på jordbruks- teknologins efterblivenhet, det vill säga den låga avkastningen av jorden. Föråldrad teknologi, föråldrade redskap och arbetsmetoder det är problemets källa.

Teknik ingen lösning

Det är klart att det finns en kärna av sanning i det. En modernisering i stor skala av jordbruksproduktionen på södra halvklotet skulle otvivelaktigt fördubbla eller tredubbla produktionen och på så sätt göra det möjligt att förse två eller tre gånger fler människor med föda än de som bor där nu (med ekologiska konsekvenser som återstår att studera) .

Men moderniseringen av arbetsmetoder och teknik inom jordbruket under kapitalismen skulle leda till resultat som inte förutsetts av de så kallade ”experterna” på teknologi och ekonomi, resultat som är ofördelaktiga för den lokala befolkningens tillgång till föda. Bland ”efterblivna” befolkningsgrupper är nästan all jordbruksproduktion inriktad på det dagliga levebrödet huvudsakligen matproduktion. När den moderna tekniken kommer, tillsammans med privat ägande och privata företag, utbyts näringskriteriet (hur många människor kan hållas med föda?) mot privat profit-kriteriet (hur mycket pengar finns det att tjäna?) Och därför ersätter kommersiella produkter nästan alltid exportartiklar, födoämnen.

Det finns en oundviklig logik i produktion för privat vinning. När man kan göra mer pengar på att odla kreatursfoder som sänds till Europa (och slutligen producerar ett mjölk- och smöröverskott i EG-länderna) än att odla föda för den lokala befolkningen — då är det i den

riktningen jordbruket kommer att gå. I Mali, till exempel, ökade exporten av jordnötter och jordnötsolja 1974, samtidigt som tiotusentals barn drabbades av långsam svält under hungerkatastrofen som svepte över Sahel.

Kapitalistiskt jordbruk

Den ”gröna revolutionen” ger mycket mindre positiva resultat för matförsörjningen än vad som skulle kunna väntas. Till de förödande ekologiska konsekvenserna av massiv användning av kemiska gödningsämnen på bevattnad jord kan man lägga ännu mer fruktansvärda sociala effekter

Den ”gröna revolutionen” har framför allt betytt införandet av kapitalistiskt jordbruk i områden som tidigare dominerades av självhushåll. Omvandlingen av denna typ av odling till kapitalistiskt jordbruk betyder att befolkningen oundvikligen delas upp i samhällsskikt med motstridiga intressen, att antalet jordlösa bönder ständigt ökas, att fatigbönder mer och mer skärs av från tillgång till jord, att landsbygden avfolkas i stor skala och att mänsklig arbetskraft gradvis ersätts med jordbruksmaskiner.

Och eftersom det inte sker någon samtidig utbyggnad av industrin eller ökning av antalet anställda i industrin, betyder hela den här processen att en ökande andel av de forna bönderna tvingas ut i samhällets utkanter, antingen på landsbygden eller i de stora städernas slum. Och ju mer denna utarmade befolkning skärs av från direkt tillgång till jorden desto mer allvarligt drabbas den av undernäring även om kontantinkomsterna stiger lite (främst genom tillfälliga jobb inom servicesektorn, en dold form av arbetslöshet).

Slutligen har vi problemet med fördelning av födoämnen.

Matberg och undernäring

Matkonsumtion och näringsstandard följer inte direkt av produktion av födoämnen — åtminstone inte under kapitalismen. Det är också en effekt av fördelningen av rikedomar. Därför ser vi den grundläggande motsättningen i kapitalismen att hela befolkningsgrupper kan vara undernärda samtidigt som det finns växande, osäljbara ”matberg”. Detta har hänt upprepade gånger i det förflutna, senast under 1930-talet. Det händer igen idag.

I slutet av 1977 fanns det ett osålt ”överskott” av 300 000 ton smör, 400 000 ton nötkött, miljoner liter vin och miljoner ton mjölk i EG-länderna. Men samtidigt, på grund av den omfattande arbetslösheten, fanns det miljoner familjer i Västeuropa —och nu räknar vi inte de otaliga gamla som lever på sociala bidrag - som åt mindre och mindre smör och kött därför att de inte hade råd med annat.

I Storbritannien, tidigare den ”ideala” välfärdsstaten, lever 15 procent av befolkningen under existensminimum, vilket främst kännetecknas av att de lider av ständig undernäring.

Och behöver vi peka på att det några dussin kilometer från ”turistparadiset” på Spaniens sydkust, finns det 300 000 andalusiska lantarbetare som får klara sig med en diet på bröd och tomater under större delen av året på grund av undernäring?

Skulle det inte vara bättre att gå mot en omedelbar lösning på dagens hunger- och undernäringssproblem genom en mer ändamålsenlig form av samhälllig och ekonomisk organisation, i stället för att koncentrera sig på en inbillad befolkningsexplosion som kan antas ställa till med en fruktansvärd bristsituation... om hundra år eller så?